

Refugiats i Desplaçats Climàtics: Nous reptes del Segle XXI

Els refugiats climàtics són persones desplaçades de les seves llars a causa de desastres naturals o canvis ambientals adversos. Aquest fenomen planteja desafiaments legals i humanitaris significatius, subratllant la necessitat urgent de polítiques internacionals que protegeixin els seus drets fonamentals.

El desplaçament de persones per motius climàtics representa un dels desafiaments més significatius del segle XXI. En les darreres dècades, els efectes del canvi climàtic han estat documentats i analitzats des d'una perspectiva científica, abastant impactes climàtics, geològics, ambientals i altres efectes físics sobre el planeta. Tanmateix, aquests impactes també comporten importants conseqüències humanitàries. Les regions més afectades pel canvi climàtic experimenten moviments massius de població a causa dels

efectes adversos sobre el seu entorn, el qual proporciona habitatge, fonts d'aliment i, en molts casos, mitjans de subsistència econòmica. Aquest fenomen ha donat lloc als anomenats desplaçats i refugiats climàtics.

Quan parlem de desplaçats climàtics, ens referim a individus que es veuen obligats a abandonar el seu lloc d'origen a causa de desastres naturals o a la degradació ambiental que dificulta o impossibilita la supervivència humana en aquest territori. Segons un informe del Banc Mundial, la migració climàtica és un fenomen inevitable, on s'estima que per al 2050, 216 milions de persones podrien veure's obligades a desplaçar-se dins dels seus països per raons climàtiques. Fins i tot si tots els països complissin amb els seus compromisos climàtics, aquest nombre només podria reduir-se a 44 milions de persones.

Els desplaçaments climàtics generalment es refereixen a persones que han d'abandonar les seves llars, però romanen dins del mateix país, mantenint el seu estatus legal. En contrast, el terme "refugiats climàtics" s'aplica a aquells individus que es veuen forçats a abandonar les seves llars i travessar fronteres internacionals, adoptant un nou estatus legal al país receptor a causa de canvis ambientals adversos. Aquests canvis poden incloure la pujada del nivell del mar, la intensificació de desastres naturals, la desertificació i la pèrdua de terres cultivables.

Les illes del Pacífic són les primeres a alertar sobre el fenomen de la migració per causes climàtiques. Estats insulars com Kiribati i Tuvalu es troben a només un o dos metres sobre el nivell del mar. La seva població enfronta greus impactes climàtics, com ara l'accés limitat a terres habitables, aigua potable i mitjans de subsistència. Els governs han de considerar aquesta perillosa realitat i l'amenaça imminent que l'escalfament global representa per a les vides i els mitjans de subsistència dels habitants del Pacífic.

El 84% dels refugiats i sol·licitants d'asil provenen de països altament vulnerables al clima, la qual cosa representa un augment significatiu respecte al 61% el 2010, tot i que la majoria de les persones que es veuen

forçades a fugir de les seves llars es desplacen dins dels seus propis països.

Pel que fa als desplaçaments transfronterers a causa de catàstrofes climàtiques, hi ha menys dades disponibles, però se sap que el 70% de la població refugiada viu en països veïns al seu, independentment de si han fugit per un conflicte o un desastre natural. La majoria prefereix romandre el més a prop possible de la seva llar i la seva família. A més, aquells que abandonen una zona afectada pel canvi climàtic generalment no disposen de mitjans per recórrer llargues distàncies.

Els riscos de desplaçament per desastres naturals s'han duplicat des de 1970. Molts dels desplaçaments que es produeixen actualment al món poden atribuir-se a causes relacionades amb el clima i els desastres naturals. L'augment generalitzat de les temperatures i la pujada del nivell del mar a causa del desglaç dels pols són només algunes de les conseqüències derivades del canvi climàtic.

També són causants de desplaçaments climàtics les sequeres, les inundacions i la desertificació, les quals arruïnen collites, agreugen les conseqüències dels conflictes armats i obliguen milers de persones a tot el món a abandonar les seves llars. Un exemple

recent són les intenses pluges que van assotar l'estat de Rio Grande do Sul, al sud del Brasil, entre el 24 d'abril i el 4 de maig de 2024, provocant inundacions, les quals van causar la mort d'almenys 85 persones i van desplaçar més de 150.000.

En certs llocs, es troben persones que ja tenen l'estatus de refugiats, però a causa de desastres naturals i els efectes del canvi climàtic, es veuen forçades a una relocalització. Per exemple, en el cas de Río Grande do Sul al Brasil, on resideixen molts veneçolans i haitians a les zones afectades per desastres. Segons dades governamentals, a Río Grande do Sul viuen més de 21,000 veneçolans que van ser reubicats allà l'abril del 2018.

Ara han sorgit casos on entra en conflicte l'acceptació de refugiats per motius climàtics. Tal és el cas de Ioane Teitiota, on Nova Zelanda va denegar el 2015 la seva sol·licitud d'asil, qui provenia de l'illa de Kiribati. El Comitè de Drets Humans de l'ONU va determinar en la sentència del cas Teitiota que les persones refugiades i desplaçades a causa de causes climàtiques o desastres naturals tenen el dret a no ser retornades als seus països d'origen si en fer-ho es posa en risc l'exercici d'algun dret fonamental, com el dret a la vida.

El concepte de "refugiats climàtics" reflecteix el buit legal en el qual es troben aquestes persones. La mobilitat humana relacionada amb desastres naturals i el canvi climàtic ha esdevingut un dels principals desafiaments del segle XXI i representa una nova amenaça per a la protecció efectiva dels drets humans a escala mundial.

És evident que encara requereix molta feina per reforçar les definicions, donar sentit jurídic i cristal·litzar les normatives que protegeixen aquest col·lectiu que es veu forçat a abandonar les seves llars per motius ambientals. Amb els efectes del canvi climàtic, cada dia s'anirà incrementant la quantitat de persones desplaçades, per la qual cosa és necessari donar inici a plans de preparació i reubicació que s'enfrontin als actuals desafiaments migratoris que assoten les diverses comunitats.

Pamela Robledo Saucedo,
estudiant de Màster en Diplomàcia i
Organitzacions Internacionals.

Referències:

- Gemenne, F. (2015). Una buena razón para hablar de los «refugiados climáticos».
- Loewe, D. (2014). Refugiados climáticos:¿ quién debe cargar los costos?. REMHU: Revista Interdisciplinar da Mobilidade Humana, 22, 169-187.
- Pajares, M. (2020). Refugiados climáticos. Un gran reto del siglo XXI.
- Vicente Giménez, T. (2020). Refugiados climáticos, vulnerabilidad y protección internacional. Scio, (19), 63-99.
- <https://www.bancomundial.org/es/news/feature/2021/09/13/millions-on-the-move-in-their-own-countries-the-human-face-of-climate-change>
- https://eacnur.org/es/desplazados-climaticos-sem?utm_source=bing&utm_medium=pc&utm_campaign=climate&msclkid=f8274eae42bf1116ad328d37d7c39c0
- <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2020/01/historic-un-human-rights-case-opens-door-climate-change-asylum-claims>
- <https://news.un.org/es/story/2024/05/1529696>
- <https://news.un.org/es/story/2024/05/1530036>

Publicat per:

**Asociación para las
Naciones Unidas
en España**
United Nations Association of Spain

Amb el suport de:

**Generalitat
de Catalunya**

ANUE no fa necessàriament com a seves les opinions expressades pels seus col·laboradors.